

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)
Treatment of unconvicted female inmates in Thailand in comply with the Bangkok Rules

สตรีรัตน์ แสงวิเชียร

บทความนี้ได้ประยงค์มาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2560 โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตียา เพชรมนี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก สตรีรัตน์ แสงวิเชียร นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: zineliziii_girl@hotmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในทัณฑสถานหญิงและเรือนจำที่ควบคุมผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยให้สอดคล้องตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) รวมถึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผลการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยนั้นขึ้นอยู่กับหลายสาเหตุ เนื่องจากแต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถานมีข้อกำหนดที่เหมือนหรือแตกต่างกันออกไปตามบริบทของพื้นที่ โดยสามารถระบุปัญหาจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ปัญหาด้านสถานที่คับแคบไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง ส่งผลให้ไม่สามารถแยกคุมขังได้ รวมถึงพื้นที่ไม่มีสัดส่วนในการทำกิจกรรมต่างๆ งบประมาณไม่เพียงพอ, ระยะเวลาทำกิจกรรมส่วนตัวไม่เพียงพอ/การไม่มีน้ำใช้, เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ, ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง, ไม่มีมาตรการทางเลือก เพื่อเลี่ยงผู้กระทำผิดเข้าสู่เรือนจำ, อาหารมีปริมาณน้อย ไม่อร่อย, การเยี่ยมญาติน้อยเกินไป, บริการทางการแพทย์ไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามไม่มีแพทย์ผู้หญิงไม่มีแพทย์อยู่ประจำ รวมถึงไม่มียารักษาโรคเพียงพอ, ผู้ต้องขังมาอยู่ในระยะเวลาสั้น, ผู้ต้องขังต่างด้าว, เงินฝักน้อย, สินค้าที่ขายในเรือนจำมีราคาแพง, ปันผลน้อย, เสื้อผ้าผู้ต้องขังน้อย, ผู้ต้องขังป่วยเป็นโรคเฉพาะ, ระยะเวลารับ-ส่งจดหมายนานเกินไป และผู้ต้องขังไม่ยอมรับการแก้ไข ซึ่งในบางเรือนจำได้ทำตามขั้นตอนการปฏิบัติอย่างครบถ้วน แต่บางเรือนจำไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามการใช้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการตรวจค้นตัว เป็นต้นดังนั้นอาจสรุปได้ว่าทัณฑสถานและเรือนจำได้ยึดหลักข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) เป็นแม่แบบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยพยายามที่จะปฏิบัติตามให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ยังคงติดขัดข้อจำกัดบางประการจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ทั้งหมด ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ควรมีการใช้มาตรการเลี่ยงโทษจำคุก อย่าง การใช้เครื่อง EM, การจำคุกวันหยุดมาใช้กับผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีเป็นการเร่งด่วน เนื่องจากการใช้มาตรการคุมขังมีแต่จะส่งผลกระทบต่อในแง่ลบหลายด้าน, ควรเพิ่มอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ในสัดส่วนที่มากขึ้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีน้อยเกินไป ส่งผลให้ควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้ไม่ทั่วถึง รวมถึงการเพิ่มเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะประจำเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่ง, ควรมีหน่วยงานเข้ามาดูแลด้านการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังบางรายอยู่ในเรือนจำระยะสั้น ทำให้การสอนต่างๆไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร หากสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้แล้ว

นั้น ย่อมส่งผลดีกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีให้ถูกต้องและเป็นธรรมตามแนวทางของข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ต่อไป

คำสำคัญ ผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดี, ข้อกำหนดกรุงเทพ, มาตรการที่มีใช้การคุมขัง

Abstract

The objective of this study, was to study the unconvicted female inmates during the criminal procedure in the women's prisons. This is a qualitative research. The study found that the problem, and issue to treatment for women in Thailand depends on many reasons, because each ward or clinic has the same or different requirements in the context of the area. It can be identified from the problem. There is a less inadequate location of inmates. As a result, it cannot be detached. The area is not proportionate. Insufficient budgets, insufficient personal time / lack of water, inadequate staff, lack of dedicated staff, no alternative measures are all major issues. To avoid wrongdoers entering the house, small amounts of food aren't delicious, too few visits, and inadequate medical services. There is no doctor. There is an insufficient number of inmates, inmates in a short period of time, inmates, less money, less expensive goods, less dime, mail delivery takes too long. Inmates don't accept the correction, which in some homes has followed the full procedure. However, some of them cannot do it all with the use of inmates. Hence, it can be concluded that the prisons are based on Bangkok Rules to be the model of the prisoner, trying to follow as much as possible. It also has some limitations. Therefore, it cannot be fully implemented. The suggestion in this study is that there should be imprisonment, EM Machine, holiday imprisonment. For women prisoners during the trial is urgent, because of the use of detention measures. Impact on many aspects, should increase the staff capacity in a greater proportion. Due to the limited number of staff, the inmates weren't properly supervised. As well as adding specialized staff to each prison / correctional facility, the agency should take care of the education and professional training of inmates. Because some inmates are short-lived, their teaching is not as successful. If these problems can be resolved, it would be good to treat female inmates. Lastly, consider the case to be correct and fair according to the guidelines of the Bangkok Rules.

Keywords The unconvicted female inmates, Bangkok Rules, Non - Custodial Measures

บทนำ

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคม โดยเกิดจากการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอันเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนแนวปฏิบัติที่ยึดถือเป็นกติกาของสังคม ดังนั้นเมื่อมีผู้กระทำความผิดและถูกจับได้ก็ต้องนำตัวมาดำเนินคดีหรือลงโทษตามกฎหมาย งานราชทัณฑ์ในฐานะสถาบันควบคุมทางสังคมและถือเป็นหน่วยงานลำดับสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม จึงต้องพยายามดำเนินการเพื่อที่จะให้ “เรือนจำ หรือ ทัณฑสถาน” นั้นกลายเป็นสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความยุติธรรม หลัก

มนุษยธรรม รวมถึงการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์และวิธีการที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละคน เพราะผู้ต้องขังแต่ละคนมีลักษณะการกระทำความผิดที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งแนวความคิดของประชาคมโลกได้ให้การยอมรับในเรื่องของสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ทำให้มีการตระหนักถึงสิทธิของผู้ต้องขัง ว่าพวกเขาพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ไม่ถูกกลั่นแกล้งในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่มนุษย์ทุกคนเกิดมาพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน แต่เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการอันผิดกฎหมายแล้วนั้น บุคคลนั้นก็จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ว่าพวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งการที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด บุคคลเหล่านั้นถือได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 39 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลานั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”¹ อย่างไรก็ตามหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยก็ยังคงใช้เรือนจำเป็นสถานที่คุมขังเป็นหลัก ซึ่งการที่ผู้ต้องขังต้องถูกแยกตัวไปจากสังคมปกติ ถูกจำกัดเสรีภาพ ขาดการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของความชอบธรรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งพบว่าการคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยยังคงมีจำนวนค่อนข้างสูง ปรากฏตามตาราง ดังนี้

ปี	ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
พ.ศ.2556	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด	214,833	36,986	251,819	100
	ผู้ต้องขังระหว่าง	56,516	9,920	66,436	26.38
พ.ศ.2557	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด	249,502	42,232	291,734	100
	ผู้ต้องขังระหว่าง	58,456	10,296	68,752	23.56
พ.ศ.2558	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด	278,449	46,912	325,361	100
	ผู้ต้องขังระหว่าง	59,601	9,783	69,384	21.32
พ.ศ.2559	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด	271,787	45,132	316,919	100
	ผู้ต้องขังระหว่าง	50,026	8,382	58,408	18.43
พ.ศ.2560	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด	250,339	39,336	289,675	100
	ผู้ต้องขังระหว่าง	51,654	7,416	59,070	20.39

สถิติผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2556 - พ.ศ.2560

จากตารางข้างต้น² พบว่าสถิติผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่อยู่ในเรือนจำเฉลี่ยร้อยละ 22.02 อาจดูเป็นสัดส่วนที่ไม่มากเมื่อเทียบกับปริมาณผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีทั้งหมดของราชทัณฑ์ แม้จะมีตัวเลข

¹ ขวรวรรณ บุขยลาภ ไทยเดช, “สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี: ศึกษากรณีการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขัง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ,2555).

² กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ [ออนไลน์], 1 มกราคม 2560. แหล่งที่มา <http://www.correct.go.th/stat102/display/result.php?date=2012-01-01&Submit=%B5%A1%C5%A7>

ลดลงในช่วงปี 2558 อาจเนื่องมาจากประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากขึ้น หรือ อาจใช้มาตรการอื่นเพื่อการเลี้ยงโทษจำคุก

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีตามกฎหมายยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด ยิ่งต้องคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิงที่แตกต่างไปจากผู้ต้องขังชายโดยทั่วไป เนื่องด้วยลักษณะทางกายภาพเฉพาะของผู้หญิงที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีความหลากหลาย ทำให้เกิดสถานภาพที่ต่างกัน เช่น ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ เด็กติดผู้ต้องขังอีกทั้งผู้ต้องขังหญิงที่เจ็บป่วยจำเป็นต้องรักษาเยียวยา ซึ่งการถูกคุมขังในเรือนจำไม่ว่าระยะเวลาสั้นหรือยาวย่อมส่งผลถึงความทุกข์ทรมานทั้งสิ้น

จากลักษณะทางกายภาพและความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง ทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงได้มีการตระหนักและถูกขับเคลื่อนต่อไปด้วยการดำเนินการภายใต้โครงการในพระดำริของพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เช่น โครงการกำลังใจ (Inspire) ในปี 2549 และเกิดเป็นโครงการการจัดทำมาตรฐานผู้ต้องขังหญิง (Enhancing Lives of Female Inmate หรือ ELFI) ในปี 2551 โดยการดำเนินการได้ถูกขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง จนได้รับความเห็นชอบจากองค์การสหประชาชาติ (UN) แต่งตั้งเป็น ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (The United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non - Custodial Measures for Women Offenders) หรือ เรียกเพื่อเป็นเกียรติกับประเทศไทยว่า “ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)” ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องลักษณะของผู้หญิง โดยวางระบบการบริหารจัดการเรือนจำที่เหมาะสมต่อการควบคุมผู้ต้องขังหญิง อาทิ สุขภาพอนามัย หรือผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ในเรือนจำ รวมถึงการหามาตรการลดปริมาณผู้หญิงเข้าสู่เรือนจำ โดยใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวหรือใช้มาตรการอื่นในการลงโทษให้เกิดความเหมาะสม อาจดูจากประวัติย้อนหลังเพื่อหาสาเหตุการกระทำความผิด ที่อาจเกิดขึ้นเพราะความกดดันหรือการได้รับความรุนแรงในครอบครัว มาประกอบการวินิจฉัยก่อนศาลพิพากษา

จากที่มาของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีซึ่งศาลยังไม่ได้ตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด แต่ต้องเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ หรือ ทัณฑสถานเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือ เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยนั้น พวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาอะไรบ้าง รวมถึงมีการวางแผนทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีอย่างไรทั้งในด้านนโยบาย และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อที่จะได้เห็นถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง และมาตรการต่างๆที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีที่อาจแตกต่างกันออกไปตามขนาดของสถานที่ควบคุม โดยศึกษาว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำที่กำหนดมีการปฏิบัติสอดคล้องตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) หรือไม่อย่างไร เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทย เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นได้รับทางเลือกที่มีใช้มาตรการคุมขังในเรือนจำเพียงอย่างเดียว รวมถึงเป็นการพัฒนาและยกระดับระบบราชทัณฑ์ไทยให้เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในทัณฑสถานหญิงและเรือนจำที่ควบคุมผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยให้สอดคล้องตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าเอกสารเพื่อศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นทางในการศึกษาซึ่งมีสาระสำคัญ โดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดด้านการลงโทษ

แนวความคิดด้านการลงโทษถือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาช้านาน อาจเปรียบได้ว่าเกิดขึ้นมาพร้อมกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ขึ้นอยู่ว่าเป็นช่วงเวลาไหน มีเหตุการณ์หรือสถานการณ์อะไรบางอย่างที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น การลงโทษมักจะล่อไปตามจารีต ประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติรวมถึงตัวบทกฎหมายของแต่ละสังคม โดยการลงโทษสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้

(ก) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) แนวคิดนี้มีความเชื่อว่าผู้กระทำผิดมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ในการที่จะคิดไตร่ตรองและตัดสินใจต่อการกระทำของตนเอง ประกอบกับเชื่อว่ามนุษย์มีความความสามารถในการใช้เหตุผล ดังนั้นเมื่อตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนอย่างเต็มที่ เมื่อกระทำผิดจึงต้องรับผิดชอบต่อความผิดและสมควรได้รับการลงโทษ

(ข) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) มีแนวคิดว่าการลงโทษนั้นสามารถข่มขู่ยับยั้งที่ตัวผู้กระทำผิดและบุคคลอื่นเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเกรงกลัวโทษจนไม่กล้ากระทำผิด โดยการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการคือเพื่อยับยั้งตัวผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก, เพื่อยับยั้งบุคคลอื่นมิให้กระทำผิด

(ค) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำรวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ³

จากแนวความคิดด้านการลงโทษที่ได้กล่าวถึงข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษในปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งเน้นในเรื่องของการแก้แค้นทดแทนให้แก่ผู้เสียหายและการลงโทษมิให้ผู้อื่นในสังคมเอาเยี่ยงอย่างนั้น ได้เปลี่ยนเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ปรับปรุงและให้โอกาสผู้กระทำผิดในการกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมโดยตระหนักในเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการใช้โทษจำคุกถือเป็นมาตรการที่ทำลายคุณลักษณะของบุคคลที่ต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ภายใน ที่มีทั้งผู้ต้องโทษเด็ดขาดรวมถึงผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ผู้ที่ศาลยังมิได้ตัดสินว่าเป็นผู้กระทำผิดสมควรที่จะถูกลงโทษตามกฎหมาย เนื่องจากพวกเขาเป็นเพียงผู้ที่อยู่ระหว่างรอคำพิพากษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีที่ต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ/คุก พวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านที่มีมากกว่าผู้ชายด้วยลักษณะทางกายภาพ บทบาทหน้าที่ในครอบครัว ภาวะการเป็นมารดาที่บางคนอาจเป็น Singer mom ที่หาเลี้ยงลูกคนเดียว แต่การที่ต้องไปอยู่ในเรือนจำทั้งที่ยังไม่ถูกตัดสินว่ากระทำผิด ย่อมส่งผลให้เกิดผลกระทบในทางลบมากกว่าเป็นการป้องกันสังคม ซึ่งความเป็นจริงหนึ่งคนในนั้นอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เป็นได้

2. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้จัดตั้ง “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ ค.ศ.1955” (The 1955 United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of prisoners : SMR) โดยกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และเป็นหลักในการปฏิบัติ

³ ฌัฐจวัฒน์ สุทธิโยธิน, ทฤษฎีการลงโทษ [ออนไลน์], 10 มิถุนายน 2561. แหล่งที่มา www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf

ต่อผู้ต้องขังทั้งหมด โดยคำนึงถึงแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากลเป็นสำคัญ โดยข้อกำหนดนี้ได้กล่าวรวมถึง “สิทธิในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนและรอการพิจารณา” และมีการพัฒนาเรื่องนี้ให้เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม จนเกิดเป็นข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังฉบับปรับปรุง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ข้อกำหนดแมนเดลา” ที่ได้ครอบคลุมการบริหารจัดการเรือนจำในทุกด้านและวางมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทั้งผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีและผู้ต้องขังคดีเสร็จเด็ดขาดโดยมีการระบุส่วนแก้ไขการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงให้สอดคล้องกับข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non - Custodial Measures of Women Offenders) หรือ เรียกว่า “ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)” สำหรับประเทศไทยถ้ากล่าวถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพได้เริ่มมีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่พุทธศักราช 2540 ที่มีข้อความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่น ในมาตรา 4 ความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” โดยสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมนั้น ประชาชนทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 มาตรา 40

3. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

- การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการใช้เรือนจำ

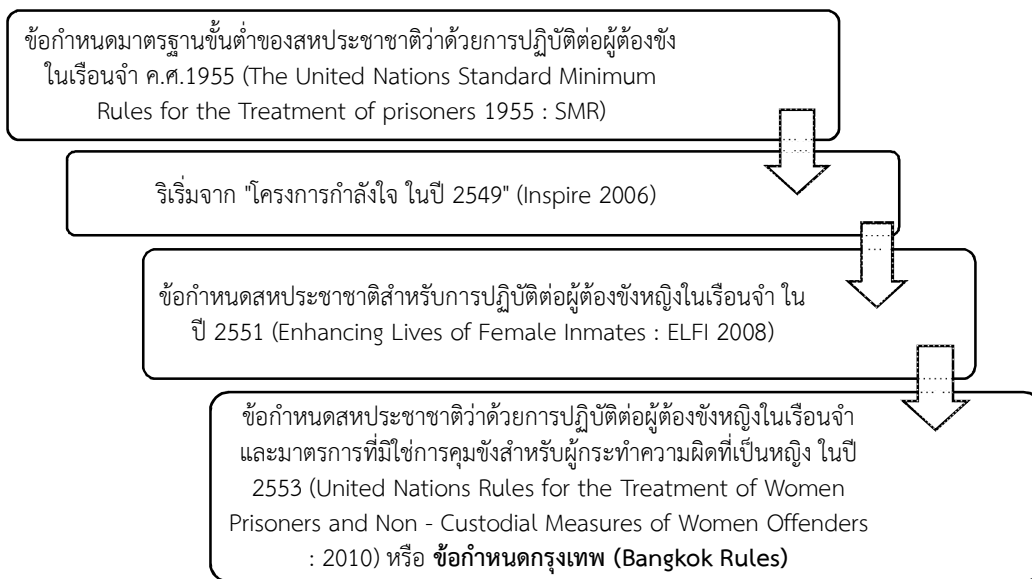
การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยใช้เรือนจำนั้นจำเป็นต้องมีการจำแนกตามลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อความสะดวกในการกำหนดกิจกรรมอบรมแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีผู้ต้องขังบางกลุ่มที่ไม่จำเป็นต้องได้รับการอบรมแก้ไขหรือการปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ เช่น กลุ่มที่มีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากมีพฤติกรรมที่ไม่ใช่อาชญากรอาชีพ และมีครอบครัวรองรับ ดังนั้นกิจกรรมในการรองรับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงต้องมีการเลือกกลุ่มผู้ต้องขังการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยใช้เรือนจำนี้ถือเป็นวิธีการของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ทำหน้าที่ป้องกัน ควบคุม และปฏิบัติต่ออาชญากรรม หรือผู้ที่ทำผิดกฎหมายขึ้นในเขตอำนาจรัฐ โดยเน้นมุมมองและการปฏิบัติในเชิงกฎหมายกับการบังคับใช้กฎหมายซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ทนายความ คุมประพฤติ รวมถึงหน่วยงานสนับสนุน

- การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การไม่ใช้เรือนจำเป็นวิธีการที่ใช้ได้ตั้งแต่ขั้นก่อนพิจารณาคดีและหลังมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งถือเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกินความจำเป็น เนื่องจากเป็นการลดผลกระทบจากการใช้โทษจำคุกที่อาจเกิดขึ้นจนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น อาจเกิดเป็นการยึดติดสถาบันขึ้นกว่าที่ควรจะเป็นจนสูญเสียความเป็นตัวเอง การถูกลดบทบาทการเป็นมารดาที่ไม่มีผู้ใดจะสามารถปฏิบัติหน้าที่นี้แทนได้ การตั้งครุฑทั้งที่อยู่ในเรือนจำ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ไม่ควรเกิดขึ้นกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี โดยเฉพาะผู้หญิง ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีโดยไม่ใช้เรือนจำถือเป็นสิ่งที่ควรนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

4. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

วิวัฒนาการการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

โดยข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ถือเป็นมาตรฐานสากลเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ทั่วโลกให้การยอมรับ ซึ่งสามารถแบ่งรายละเอียดออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การบริหารจัดการสถานคุมขังโดยทั่วไป และใช้กับผู้หญิงที่ถูกควบคุมทุกประเภท, ผู้ต้องขังหญิงที่มีลักษณะพิเศษ, การใช้วิธีการและมาตรการลงโทษโดยมิใช่การคุมขัง โดยถือได้ว่าเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและในประเทศต่างๆ แม้จะไม่ได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับใช้ในระหว่างประเทศ แต่ทุกประเทศก็ต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังหญิง/ผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดี ที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ โดยสภาพปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจ เนื่องด้วยฐานคติของสังคมไทยมองว่าผู้ที่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานนั้นคือผู้ที่กระทำความผิดแล้วโดยอาจไม่ทราบว่าเป็นสำหรับบางคนนั้นเป็นสถานที่ควบคุมตัวระหว่างรอการตัดสินเท่านั้น ซึ่งเนื้อหาในข้อกำหนดกรุงเทพก็ยังมีได้มีการระบุชัดเจนถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีโดยเฉพาะ

5. กฎหมายและพรบ.ราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือผู้ต้องขังที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาตัดสินว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดนั้น รัฐจำต้องคำนึงถึงว่าผู้ต้องขังเหล่านั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีได้มีระบุไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และ 2560 ที่ได้กำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงหลักสิทธิของผู้ต้องขังที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่าง ถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมนั้น จึงเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญโดยไม่มองว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นเป็นผู้ที่ควรถูกควบคุมในเรือนจำ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาปัญหาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในทัณฑสถานหญิงและเรือนจำที่ควบคุมผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย รวมถึงศึกษาแนวทางการปฏิบัติให้สอดคล้องตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

2. ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาและเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการศึกษาจากผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้ปฏิบัติงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา และผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดี รวม 16 คน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูลตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 – 15 ตุลาคม 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ได้แบ่งวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น 2 ส่วน คือ

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงห้องสมุดต่างๆมารวบรวมวิเคราะห์

2. การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการใช้กรณีศึกษา (Case Study) ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเป็นคนรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลกับสัมภาษณ์ประเด็นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ ไปยังกรมราชทัณฑ์ หลังจากที่ได้รับอนุมัติให้เก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัยจะเดินทางไปยังเรือนจำทัณฑสถานด้วยตนเองพร้อมอธิบายวัตถุประสงค์และที่มาของงานวิจัยก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแจ้งวัตถุประสงค์ในการศึกษา คุณสมบัติของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และอธิบายเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3. เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลมาได้แต่ละกรณีศึกษา ผู้วิจัยจะตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูล หากยังไม่ครบถ้วนก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนครบทั้ง 16 กรณีศึกษา และหลังจากนั้นจะได้นำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้นำมารวบรวมข้อมูลของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจะเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปข้อมูลของผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีได้ดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล ารณศึกษา	อายุ	เคย/ไม่เคย ต้องโทษ	ประเภทคดี	ช่วงการพิจารณาคดี (ชั้นต้น อุทธรณ์ และฎีกา)	ระยะเวลาที่อยู่ในทัณฑ สถาน/เรือนจำ
1.นางโบว์	32	เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	1 ปี
2.นางส้ม	32	เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	7 เดือน
3.นางต่าย	31	ไม่เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	10 เดือน
4.นางดาว	41	ไม่เคย	คดีร่วมกันฆ่า	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	1 ปี 8 เดือน
5.นางแป้ว	34	ไม่เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นต้น	6 เดือน
6.นางทิพย์	38	ไม่เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	1 ปี 4 เดือน
7.นางก้อย	37	ไม่เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	1 ปี 2 เดือน
8.นางอุ้ม	27	ไม่เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นอุทธรณ์	9 เดือน
9.นางแมว	57	ไม่เคย	คดียาเสพติด	อยู่ระหว่างพิจารณาคดีของชั้นต้น	6 เดือน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดี ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 36ปีเป็นผู้ไม่เคยกระทำผิด โดยถูกควบคุมตัวด้วยคดียาเสพติด ส่วนใหญ่คดีอยู่ในชั้นอุทธรณ์ และมีช่วงระยะเวลาเฉลี่ยการอยู่ในเรือนจำ ณ วันที่เข้าไปสัมภาษณ์อยู่ที่ 11 เดือน

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดี

จากการสัมภาษณ์ผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถานเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้ปฏิบัติงานและผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทยนั้น ขึ้นอยู่กับหลายสาเหตุ เนื่องจากแต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถานมีข้อกำหนดที่เหมือนหรือแตกต่างกันออกไปตามบริบทของพื้นที่ โดยสามารถระบุปัญหาจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ปัญหาด้านสถานที่คับแคบไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง ส่งผลให้ไม่สามารถแยกคุมขังได้ รวมถึงพื้นที่ไม่มีสัดส่วนในการทำกิจกรรมต่างๆ, งบประมาณไม่เพียงพอ, ระยะเวลาทำกิจกรรมส่วนตัวไม่เพียงพอ/การไม่มีน้ำใช้, เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ, ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง, ไม่มีมาตรการทางเลือก เพื่อเลี้ยงผู้กระทำผิดเข้าสู่เรือนจำ, อาหารมีปริมาณน้อย ไม่อร่อย, การเยี่ยมญาติน้อยเกินไป, บริการทางการแพทย์ไม่เพียงพอ อย่างการไม่มีแพทย์ผู้หญิงไม่มีแพทย์อยู่ประจำ รวมถึงไม่มียารักษาโรคเพียงพอ,ผู้ต้องขังมาอยู่ในระยะเวลาสั้น, ผู้ต้องขังต่างด้าว, เงินฝากน้อย, สินค้าที่ขายในเรือนจำมีราคาแพง, ปันผลน้อย, เสื้อผ้าผู้ต้องขังน้อย, ผู้ต้องขังป่วยเป็นโรคเฉพาะ, ระยะเวลารับ-ส่งจดหมายนานเกินไป และผู้ต้องขังไม่ยอมรับการแก้ไข ซึ่งในบางเรือนจำได้ทำตามขั้นตอนการปฏิบัติอย่างครบถ้วน แต่บางเรือนจำไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด อย่างการใช้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการตรวจค้นตัว เป็นต้นซึ่งหากสามารถแก้ไขปัญหเหล่านี้ได้แล้วนั้น ย่อมส่งผลดีกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีให้ถูกต้องและเป็นธรรมตามแนวทางของข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าทัศนสถานและเรือนจำได้ยึดหลักข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) เป็นแม่แบบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยพยายามที่จะปฏิบัติตามให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ แต่ยังคงติดขัดข้อจำกัดบางประการจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ทั้งหมด แต่ถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากเมื่อเทียบกับก่อนที่จะมีข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) อย่างเรื่องการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังที่อดีตเคยมีการค้นลูก้าเข้าไปในร่างกาย ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างยิ่ง โดยจากการศึกษาไม่พบการปฏิบัติเช่นนั้นแก่ผู้ต้องขังแล้ว

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์นั้น จึงถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) ที่เชื่อว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูจึงต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ เพื่อที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิต โดยทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูประกอบด้วย การหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดต้องประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขาโดยให้ใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น, การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคล และเมื่อผู้กระทำผิดแก้ไขตัวได้แล้วจึงให้หยุดการลงโทษและให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง⁴ แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังพบว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากประการหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้คือการที่นำผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีมาควบคุมตัวในเรือนจำ/ทัศนสถาน ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมส่งผลให้พวกเขาประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา รวมถึงบทบาทหน้าที่ที่พวกเขาพึงมีโอกาสได้ปฏิบัติต่อครอบครัวหรือบุตร ดังนั้นจึงควรมีมาตรการหรือวิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกในระยะสั้น เช่น การจำคุกวันเสาร์-อาทิตย์ หรือการใช้เครื่อง EM ในการควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีให้อยู่ในพื้นที่ควบคุม ดังที่ คุณปิยะพร ตันณีกุล⁵ ได้กล่าวถึงใน “แนวทางการพัฒนาการนำระบบการควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทย” ที่อธิบายว่า การนำผู้กระทำความผิดไปคุมขังเพียงอย่างเดียวย่อมทำให้เรือนจำเกิดความหนาแน่นส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดอุปสรรคในการควบคุมดูแลและการแก้ไขฟื้นฟู อีกทั้งคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีไม่สามารถเป็นไปตามหลักราชทัณฑ์ได้เลย ซึ่งการมาตรการที่มีใช้การคุมขังนั้นจะช่วยลดค่าใช้จ่ายภายในเรือนจำอีกด้วยซึ่งหากสามารถแก้ไขปัญหาล่าช้าได้แล้วนั้น ย่อมส่งผลดีกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีให้ถูกต้องและเป็นธรรมตามแนวทางของข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการใช้มาตรการลงโทษจำคุก อย่าง การใช้เครื่อง EM, การจำคุกวันหยุดมาใช้กับผู้ต้องขังหญิงระหว่างพิจารณาคดีเป็นการเร่งด่วน เนื่องจากการใช้มาตรการคุมขังมีแต่จะส่งผลกระทบต่อในแง่ลบหลายด้าน

⁴ ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, **ทฤษฎีการลงโทษ** [ออนไลน์], 10มิถุนายน2561. แหล่งที่มา www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf

⁵ ปิยะพร ตันณีกุล, “แนวทาง พัฒนาการนำระบบการควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทย,” (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2559.)

2. ควรเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในสัดส่วนที่มากขึ้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีน้อยเกินไป ส่งผลให้ควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้ไม่ทั่วถึง รวมถึงการเพิ่มเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะประจำเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่ง

3. ควรมีหน่วยงานเข้ามาดูแลด้านการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังบางรายอยู่ในเรือนจำระยะสั้น ทำให้การสอนต่างๆไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร

รายการอ้างอิง

- ชยวรรณ บุษยลาภ ไทยเดช. (2555). สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี:ศึกษารณีกการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ความสอดคล้องในการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules): ความพยายามของเรือนจำในประเทศไทย
- ปิยะพร ตันณีกุล. (2559). แนวทางการพัฒนาการนำระบบการควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- แอนดรูว์ คอลลีย์. (2559). การบริหารงานเรือนจำตามแนวทาง สิทธิมนุษยชน .หน้า 189.
- กรมราชทัณฑ์.(1 มกราคม 2560). เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2561 จาก<http://www.correct.go.th>
- ณัฐรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (10 มิถุนายน 2561). เรียกใช้เมื่อ 28 พฤษภาคม 2561 www.stou.ac.th/Schools